

Gašpar Glavanić – žitak i književna djela

*Nova hrvatska ortografija se more najti jur od 1859. ljeta početo u školski knjiga.
Grob Gašpara Glavanića s nadgrobnim kamenom se je očuvao do 1964. ljeta. Onda se je zgubio.*

GÜNTER ŠTEFANIĆ

Gašpar Glavanić se je rodio 4. januara 1833. ljeta u Štikapronu (Büdöskút/Steinbrunn), u stanu broj 89, u današnjoj glavnoj ulici broj 30, najmladji od 11 dice (7 bratov, 4 sestre) hižnoga para Jožefa Glavanića i Katari- ne Lasaković. Po osnovnoj školi u Štikapronu hodio je u srid- nju školu u Šopronu i završio je 1857. ljeta studij teologije u Juri (Győr/Raab).

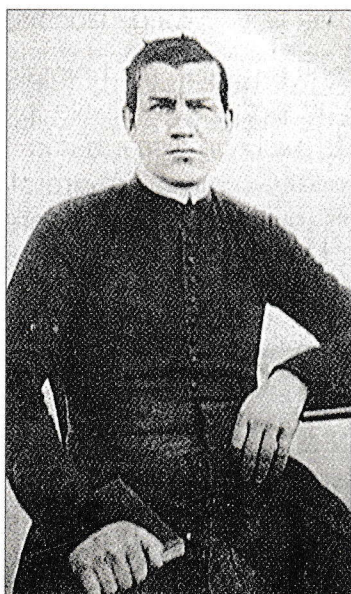
Još 1857. ljeta je nastao kapelan u fari Svetoga Mihaela u Šopronu. 1858. ljeta kapelan u Juri i ceremonijar biskupa Jánosa Simora. Jedno ljeto kaš- nje je bio opet kapelan u Šopronu i učitelj u katoličanskoj učiteljskoj školi u Šopronu.

Od 1862. do 1868. ljeta je bio farnik u Vedešinu (Hidegség/ Kleinandrä), na zadnje od 68. do 72. ljeta farnik u Vorištanu (Szarvák/Hornstein), kade je i umro 19. decembra 1872. ljeta od posljednjeg nesriće pri krivo- lovu, kod jaganja.

Cilj pravi hrvatski jezik

Ča naliže obnovu hrvatskoga jezika i pravopisa u drugoj polovici 19. stoljeća, kažu se dva reprezentanti, naime farnik Gašpar Glavanić iz Vorištana i učitelj Mihovil Naković iz Velikoga Borištofa. Cilj je bio približavanje hrvatskih seoskih dijalektov na „pravi“ hrvatski jezik. Gašpar Glavanić je jur dugo bio za obnovljene hrvatskoga jezika u tradiciji nadzornika Fabijana Hauszera ki je predstavljao mišljenje centralne školske vlasti: Hrvatski školski jezik mora bazirati na pravom hrvatskom jeziku ki se govori u Hrvatskoj. Naši Hrvati se moraju priključiti reformam Ljudevita Gaja.

Razumljivo je, da se je duhovništvo u Šopronu borilo

Gašpar Glavanić (1833.-1872.) /

protiv toga – silom je moralo biti vjerno mađarskoj državi. Ne smimo zabiti da su farniki bili istodobni školski direktori.

Napredak kot pokus

Zato je školska vlast ponudila kompromis: Gašpar Glavanić je dostao mandat, da bi svoje predloge praktično realizirao. U poštanskom popisu biskupskoga dvora u Juri se najdu spisi toga mandata od 1858. do 1861. ljeta, kada je Glavanić bio kapelan u Šopronu. Kad je 1862. ljeta nastao farnik u Vedešinu, su ga pobožni ljudi iz općine Umoka (Fertőhomok/Amhagen) prvo odbijali, ali kašnje se je situacija smirila, i on je ostao u Vedešinu do 1868. ljeta. Austrijski pedagoški magazin *Wochenblatt des Wiener Lehrvereins* piše 1864. ljeta, da je Gašpar Glavanić predstavio podučavanje hrvatskoga jezika u osnovni škola u konferenciji u sridnjogradišćanskoj Svetici (Kleinfrauenhaid).

U Vedešinu se je i upoznao s učiteljem Jurom Horváthom, s kim je jur 1864. ljeta izdavao *Kerstianszko-Katolicsanszki Kalendar*, zapravo ali još u ma-

djarskom pravopisu. Nova hrvatska ortografija se ali more najti jur od 1859. ljeta početo u školski knjiga:

⇒ Početnica za katoličansku školskumladost s osobitim obzirom na hrvatske škole u Ugarskom kraljevstvu (1859.)

⇒ Evangjelja, Epistole i Štenja za vse nedelje i svetke katoličanskoga crikvenoga leta, z mukum Spasitelja našega, i jednim prilogom (1860.)

⇒ Pérvá Štanka za katoličansku školsku mladost (1860.)

⇒ Poštovani Domorodci! (1869.)

⇒ Pérvá Čitanka za katoličansku školsku mladost (1871.)

⇒ Prirodopisz za hervatszke škole jurszke biskupie (1873.)

Spomenuti se mora i njegovo djelo *Zabavno-poucsni Razgovor o hervaczkom pravopiszu*, pisano u formi humorističnih dijalogov za podupiranje novoga pravopisa.

1868. ljeta je Gašpar Glavanić nastao farnik u Vorištanu po starom i slipom farniku Martinu Prikosoviću. U kontrastu njegovoga prethodnika je ozbiljno administrirao faru: izjednačio je matične knjige,

popisao je sadržaj, počeo je listu fundacijov.

Jedno ljeto po tom se je u Vorištanu na zapovjed biskupije prvi put crikveni tanač odibira- o: 12 članov, 3 rezervni člani, 1 perovodja i 1 upravitelj blagajne. To su bili Jožef Strauss (krčmar), Pavel Szinovacz (nadučitelj), Jive Matkovich, Antun König, Mate Palkovich jun., Ferko Fetter, Juri Eiweck, Jacob Jajcz, Jive Bauer, Jacob Szinovacz, Franjo Stefanich i Pavel Reumann (pauri); Mate Gruber, Jožef Fieber (trgovac) i Jive Jernich. Perovodja je bio nadučitelj, opravitelj blagajne je nastao krčmar Strauss.

Obljubljen je bio farnik u Vorištanu kao duhovnik, u svi okolišni fara je bio tražen svetačni prodikač. Mnoge prodike u mađarskom jeziku su se tiskale u crikvenom časopisu *Katolikusz Lelkipásztor*. Još i biskup János Zalka je priznavao Gašpara Glavanića u jednoj okružnici i je naglasio njegovu obljubljenost med farniki dekanata.

Je li biskup dodilio Gašparu Glavaniću Vorištansku faru ili se je on sam interesirao za nju, se ne da dokumentirati. Činjenica je, da je oko 1860. ljeta u Vorištanu živila obitelj njego-

Dr. Günter Štefanić i dr. Nikola Benčić / foto: Petar Tyrán

Početak svitovne književnosti

Štefanić i Benčić su u Socijalnom centru Trajštofa u srijedu, 17. maja održali predavanje o vorištanskom farniku Gašparu Glavaniću, ki je reformirao pravopis.

TRAJŠTOF – Dr. Günter Štefanić i dr. Nikola Benčić su na poziv Znanstvenoga instituta Gradišćanskih Hrvatov i seoske sekcije Hrvatskoga kulturnoga društva Trajštuf referirali o Gašparu Glavaniću.

Ovi dva vrhovni stručnjaci za povijest i Gradišća i gradišćanskih Hrvatov a pred svim i istaknutih ličnosti u povijesti Hrvatov nekadašnje zapadne Ugarske ponovili su predavanje o svećeniku, autoru školskih knjig i jezičnom reformatoru Glavaniću (*4.1.1833. u Štikapronu – †14.12.1872. u Vorištanu), ko su prilikom njegove 150. obljetnice smrti držali lani u oktobru u Vorištanu. Glavanićevo najveće dostignuće je bilo upeljanje novijega gradišćanskohrvatskoga književnoga jezika ka dijakritičnih, slavskih

Pri predavanju o Gašparu Glavaniću u organizaciji ZIGH-a i HKD-a u Socijalnom centru u Trajštovu. // foto: Petar Tyrán

slov č, ć, š i ž na mjestu madjarskih cs, tj, s i zs i još drugih varijantov.

Ova nova ortografija, novi način pisanja (Gajica) se kod Gašpara Glavanića more najti jur 1859. ljeta. Okružnica Mihovila Nakovića u 1877. ljetu

je isto preporučila minjanje na slavske slove namjesto madjarskih. Ali još je duralo do 1902. ljeta da su pak svi prešli na „novu“ gajicu i da su na ovom području pak sve pisali s hrvatskimi dijakritskimi znaki, dakle č, ć, š i ž.

voga najstarijega brata Jožefa Glavanića, ki se je rodio u Štikapronu 1813. ljeta i se je Vorištan oženio. Za to kad je bio Vorištan u susjedstvu njegovoga rodnoga mjesta, onda bi bilo moguće, da se je Gašpar Glavanić sām interesirao za faru Vorištan blizu Štikaprona.

U njegovi književni djeli je Gašpar Glavanić razvio tradiciju onih hrvatskih učiteljev, ki su se bavili svitskimi temami. Njegove pjesmice „Sričan seljak“, „Sarić i Cvilko“, „Jačka noćnoga čuvara“, „Tulipan“ i osebujno „Ja znam jednu jačku“ su ekscentne prilike hrvatske literature 19. stoljeća. I njegove melodične crikvene jačke su se jako dugo našle u molitveniku »Kruh nebeski«:

- ⇒ Vsi ki živu i gorljivo
- ⇒ Vsi ki Boga iz pravoga
- ⇒ Dan strašni i dan serditi
- ⇒ O smert ljuta, O smert kruta
- ⇒ Poglej sada simo
- ⇒ Stoper mi se j' odpal žitak
- ⇒ O mili Spasitelj, ne glej grihe moje (pogrebna jačka u Vorištanu ča do 1995. ljeta)

Najviša točka njegovoga djela je ali njegov rukopisni molitvenik, pisan u madjarskoj ortografiji (načinu pisanja), naredno jur prlje nego je došao u Vorištan. Obrazloženje toga bi moglo biti, da je morao spoznati, da stariji pobožni seoski ljudi nisu bili naviknuti na njim nepoznati slavski pravopis. Izlaz s pisanja u madjarskom pravopisu, koga su se učili u školi, za nje nije bio moguć.

Nažalost je Gašpar Glavanić umro jur u 40. ljetu svojega žitka. Družio se je s nekoliko mladnjih paorov, ki su bili kristolovci i su u ferštovskoj lozi lovili/jagali. U septembru

1872. ljeta su farnik Gašpar Glavanić, Jožef Jivanov (Matković) i Niklj Krbavac (Gerbauc) išli jagati u ondešku Lajtansku lozu.

U noći su je ferštovski jagari vidili i proganjali. Vorištanci su pobignuli prik poplavljenega Lajte. Jožefa Jivanovoga su jagari ulovili, Gašpar Glavanić i Niklj Krbavac su se shranili u hladnoj lajtanskoj vodi i su se jako nazimili, ali su mogli uiti ferštovskim lovcem, jagarom.

Farnik Glavanić je umro 14. decembra 1872. ljeta od toga prehladjenja, oficijelno zbog „catarrhus intestinorum chronicus“ (to je kroničan katar čriv).

Grob Gašpara Glavanića s nadgrobnim kamenom, ki je kazao njegovo ime i zlatni kalež, se je očuvao do 1964. ljeta. Ona je postavljen novi kamen i poslidnji slijed Gašpara Glavanića se je zgubio.

Hvala Bogu su se barem očuvala njegova djela, pjesmice, jačke i molitvenik. //

„Najslavnija točka Glavanićevoga djela je njegov rukopisni molitvenik (još u madjarskoj ortografiji), ki još čuvaju u arhivu u Vorištanu“ naglasio je Günter Štefanić.

Kako je Nikola Benčić uz ostalo istaknuo u svojem predavanju „Gašpar Glavanić je početnik svitovne književnosti kod tadašnjih zapadnougarskih, današnjih gradišćanskih Hrvatov“. Za razliku od časa Gašpara Glavanića i njegovih subratov i školnikov u tada još isključivo konfesionalnih škol „onda u se dica u školi morala učiti i naučiti hrvatski. Danas se u niži razredi osnovne škole – još od školske reforme 1962. – već podučava dvojezično“ (ali to sve rjedje odnosno uopće već ne iako su škole zakonski dvojezične; op. ur.).

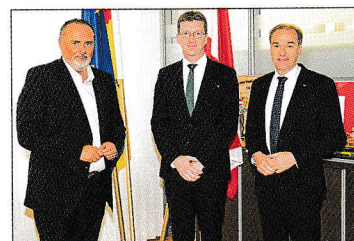
PETAR TYRÁN

/ NA KRATKI

Danski veleposlanik pohodio Gradišće

ŽELJEZNO – U okviru svoje ture kroz cijelu Austriju, je danski veleposlanik Christian Gronbech-Jensen kot prvu štaciju pohodio Željezno, kade se je sastao sa zemaljskim poglavatom Hansom Petrom Doskozilom kot i sa zemaljskim savjetnikom Leonhardom Schneemannom na razgovor, ki su pred nekoliko tajedni pohodili Dansku.

U centru pažnje su pred svim stale teme zdravstvo i njegovanje, kot i aktualni politički dogodjaji, migracija i kontrola granic.

S liva: Doskozil, Gronbech-Jensen i Schneemann. // foto: LMS Gradišće